

קרח

מבסה"מ — שבספר היד הוא מביא את הכתובים לבסוף ** (בה"ב) ולראי' ש"השומרים הם הכהנים והלויים שנאמר כו'". דבפשטות כוונתו לומר שמכתובים אלה אנו למדים הפרט שחיוב שמירה זו מוטל על הכהנים והלויים — משא"כ בסהמ"צ — שהם מקור ולימוד על עצם חובת השמירה.

(ב) אם מצות השמירה אינה מפני פחד מאויבים ולסטים אלא ל"כבודו", של המקדש¹⁰, הרי היתה צריכה להיות שמירתו כל היום וכל הלילה¹¹, וה-

א. מן הכתובים שבפרשתנו: המדברים בשמירת המקדש למד הרמב"ם בספר המצות: "שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו והוא אמרו: לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, רוצה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד. וכבר נכפל זה הציווי בלשון אחר והוא אמרו: ושמרו את משמרת אהל מועד וכו'".

והנה בספר היד מבאר הרמב"ם את המ"ע דשמירת המקדש וז"ל: "שמירת המקדש מצות עשה, ואעפ"י שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". וממשיך בה"ב "ושמירה זו מצותה כל הלילה, והשומרים הם הכהנים והלויים שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות כלומר אתם תהיו שומרים לי והרי נאמר ושמרו את משמרת אהל מועד, ונאמר: והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת ה' קודש".

וצלה"ב:

(א) טעם השינוי בספר ההלכות:

- (8*) וראה שם ריש פרק שלפניו: מ"ע לירא מן המקדש שנאמר כו'.
- (9) ואין לומר שהראי' מהכתובים קאי על כל מה שכתב לפניו גם על עצם שמירת המקדש שבה"א, ולא כתבו בתחלה בה"א, בכדי שיכלול גם הפרט שהשומרים הם הכהנים והלויים, כי: (א) לא משמע כן בפשטות לשונו, והשומרים הם הכהנים והלויים שנא' כו'". (ב) הדין שבאמצע (ש"המצותה כל הלילה) לא גלמוד מכתובים אלה, לפי"ז הו"ל לכלול גם משי"כ אח"כ בה"ד "הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ" שגם זה למדין בספרי (עה"פ, ועד"ז בספרי זוטא) מפסוק זה עצמו "אתה ובניך אתך גו'". וכמו שהביא בסהמ"צ שם.
- (10) כי"כ בסהמ"צ שם. פיהמ"ש ריש תמיד. ועד"ז הוא בפי' הראב"ד ריש מס' תמיד, ושומרים את המקדש בשביל כבודו.
- רא"ש שם. מאירי שם. רע"ב ריש תמיד ומדות.
- (11) כדעת המפרש. פי' הראב"ד. וכ"ה דעת הרא"ש שם, לפי דעת האחרונים. אבל ראה לקמן הערה 49. וראה מנין המצות להרמב"ם שבראש ספר היד שאף שנכתב בקיצור הכי נמרץ בכל זה דייק וכתב — במ"ע כב "לשמור בית זה תמיד", ובראב"ד שם (כט, א) הביא חילוקים ברוחות.

- (1) ית, א. ואילך.
- (2) מ"ע כב. ועד"ז בחינוך מצוה שפ"ח.
- (3) שם, ב.
- (4) שם, ד.
- (5) רפ"ח מהל' בית הבחירה.
- (6) מספרי זוטא — הובא בילקוט — (פרשתנו שם) כנסמן בכסף משנה.
- (7) במדבר ג, לת.
- (8) שבתראי הוא וכתבו בלה"ק (משא"כ ספהמ"צ שכ' בערבית).

היא (ובפרט שמש' מדות באה תיכף לאחר מידת' תמיד).

וב"המפרש" למס' תמיד מבאר "משום דבעי לאורי במעשה דתמיד עבודת הכהנים נקט תחלה שמירתן ומקום שכיבתן עד שהוא מסדר כל הסדר כו' "15.

אבל כיון דסו"ס באה כבר משנה זו קשה למה הוצרך לשנותה עוה"פ בריש מס' מדות 16 (שבאה בהמשך (למש"נ ב) מס' תמיד "בג' מקומות כו'"), והו"ל להתחיל "בכ"א מקומות הלויים שומרים בביהמ"ק" 17, אף די"ל דכיון דצריך לאשמעין שמירת לויים מביא דין שמירה בשלימות.

ג. והביאור בזה י"ל:

מצות שמירת המקדש יש לבארה בב' אופנים: (א) שהיא פרט בעניני בית המקדש, (ב) שהיא פרט בעבודת 18 הכהנים והלויים, שעליהם לשמור את המקדש.

15 ראה גם פי' הראב"ד שם כו' סע"ב.
16 ראה תפא"י שם.
17 וכן הקשה בתורת לוי"צ (ע' ער). ובב"ש שם על הגמרא "מיהו מתניתין" (הובא בהגהות מהר"ב רנשבורג) כתב דגם במשנה דמס' תמיד צ"ל "והלויים בכ"א מקומות" (ועפ"ז תוגול הקושא דכבר נשנית בתמיד — כיון דגם שמירת לויים נשנית שם). אבל ראה שטמ"ק שם. בהגהות חק נתן שם.

18 ראה שקו"ס אם מצות שמירה חשוב עבודה או לא באבני נזר יו"ד סתמ"ט. בארוכה בס' משכנות לאביר יעקב (להרה"מ גלבשטיין) ח"א ובצפ"ע (להרצובי) בכ"מ — ראה צפ"ע עה"ת רי"פ נשא (ו' לו. מה) ובהמובא בהערות שם. אמבואה דספרי לספרי זוטא ריש פרשתנו סק"ו.

רמב"ם כתב "ושמירה זו מצותה כל הלילה" 19, וביום אין מצות שמירה 20. ויעוד

(ג) בהכתובים הנ"ל שהביא הרמב"ם לא נזכר שמצותה בלילה דוקא. ומש"מ עותם בפשטות שהשמירה תהי' בכל זמן 21 (וכמש"כ בסהמ"צ שם "אתם תהיו לי לפני תמיד").

(ד) במש"כ בסהמ"צ "ללכת סביבו תמיד" 22 — מהו ענינה של הליכה זו. ומהי שייכותה למצות שמירת המקדש.

ב. ויובן בהקדים ביאור ההתחלה השווה בהמסכתות תמיד ומדות. "ב"ש שלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש", שלכאורה באחת מהן מיותרת

12 וכן בסהמ"צ מל"ת ס"ז. וע"פ תרגום העליר וקאפאח כן הוא גם בסהמ"צ מ"ע כב שם ("ללכת סביבו תמיד") בכל לילה כל הלילה, וכי"כ בסמ"ג עשין קסה. חינוך שם. וכן דעת הרמב"ן (במדבר א, טז). ר"ש רע"ב ותיו"ט ריש מדות. תוס' עירובין כג, א ד"ה שהו"ע אמה. תוס' יומא י, ב ד"ה רבנן. באר שבע ריש תמיד. מל"מ הל' בית הבחירה רפ"ח.

13 וכמו שהקשה במג"ת שם (ומסיים "ואפשר שמצאו באיוו ברייתא וצ"ע"). וב' ליקוטים שבמשניות לריש מדות בשם "ב"ד", ומסיים ש"הרמב"ם נמי בחיבורו לא כתב אלא דשמירה מן מצותה כל הלילה ולא מיעט היום מן השמירה אלא שאינה מצוה ביום כמו בלילה". וראה לשונו בסהמ"צ הובא בהערה 12.

14 ראה ער"ז תפא"י ריש תמיד דבקרא לא נזכר לילה. תורת לוי"י בביאור מס' מדות (ע' רפא). ושם: חילוק בין שמירת כהנים ולויים. ובעזרת כהנים למס' מדות מ"ה ד"ה "והמפרש ז"ל בתמיד".
14* וכי"ה בהוצאת העליר (כנ"ל הערה 12). אבל בהוצאת קאפאח "ולבקר תמיד בתדירות".

ולפי"ן הי' אפשר לבאר זה שנושנית המשנה בג' מקומות הכהנים שומרים הן בראש מס' תמיד והן בראש מס' מדות :

מס' מדות ענינה הוא כשמה, מדובר בה "במדות המקדש וצורתו ובנינו וכל עניניו"²⁴, והיינו שאין ענינה לבאר העבודות והמצות שמקומם בביהמ"ק, כ"א (המדות) ביהמ"ק עצמו.²⁵

אמנם במס' תמיד המדובר בהעבר דות הנעשות בביהמ"ק, ובל' הרמב"ם²⁶ היאך היו מקריבים התמיד.

ובב' המס' קאמר "בג' מקומות ה' כהנים שומרים כו" כי במצות שמי" רת המקדש ישנם שני הענינים: ענין בעבודות הכהנים, ענין בהמקדש עצמו.

ד. ועפ"ז מובן מה שהרמב"ם לא הביא בהל' ביהמ"ח הפסוקים הנ"ל לראי' על עצם דין שמירת המקדש: לדעת הרמב"ם (בידו) מצות שמירת המקדש היא פרט וענין בהמקדש עצמו. וכלשונו "אין שמירתו אלא כבוד לו אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", וכדמוכח גם מזה שהביא כל דיני שמירת ה' מקדש בהל' ביהמ"ח שבהן מדובר ע"ד קדושת ומצות הבית הבחירה עצמו, ולא ע"ד העבודות הנעשות בו²⁷ —

ולכן לא הביא כתובים אלו לראי' על עצם דין שמירה, כי בכתובים אלו

בסגנון אחר: מצות שמירת המקדש הוי דבר הנוגע להמקדש עצמו, חובת "חפצא" המקדש צ"ל נשמר (אלא ש" חיוב שמירה זו הוטל על הכהנים וה" לויים), או שמלכתחילה היא חובת "גב" רא", ממצוות (ועבודות) הכהנים וה" לויים, (אלא שהחיוב הוא לשמור את המקדש)²⁸.

והנה לכאורה י"ל שתלוי בטעמי מצות השמירה, אם מצות שמירת ה' מקדש הוא מטעם "כבוד", וכל' הרמב"ם "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", הרי זהו פרט בפלטרין, במקדש גופא; אבל אם שמירת המקדש הוא מטעם שלא יכנס זר²⁹ וטמא וכיו"ב³⁰, או בכדי לשמור הכלים וכו'³¹, הרי זה פרט בחיובי הכהנים והלויים כו'³².

19) אבל אין מוכרח שיהי' תלוי אם שמירתה עבודה אי לאו, וראה בסהמ"צ ממצוה כב ואילך, שבכ"מ מתחיל "שצוה הכהנים", ובכמה "שצונו" (וכן הוא במ"ע לט ואילך), אף שרובם ככולם עבודות הן (וראה חמד"י במ"ע כט), וראה לקו"ש ח"א ע' 124 ובהערות 54 55.

20) ראה פרש"י במדבר ג, ו. פרשתנו שם, א. ביאורי הגר"א ריש תמיד.

21) ראה מ"נ ח"ג פמ"ה, אך שם צירף ב' הטעמים יחד: "ומכלל הדברים המביאים להגדיל המקדש כו' עד שיגיע לנו יראה שלא יבוא אליו לא שכור ולא טמא כו'". ועד"ז הוא באבג"ז שם אות ה. אבל שם שלא לטמא את המקדש.

22) ראה אבניז שם אות ד. אך גם שם צירפו לכבוד המקדש, עזרת כהנים שם ד"ה בלשכת הפרכות (הב'), וראה בהמפרש שם "דאי לא נפקא לן מקרא הו"א דלא צריכי שומרים דאין עניות במקום עשירות ואי גנבי כלי המקדש יקנו אחרים".

23) ראה פרש"י נסמן בהערה 20. וב' פרשתנו פסוק ד.

24) הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות, והובא בתויו"ט בפתיחה למס' מדות.

25) ראה תורת לוי יצחק שם ס"ע ערב.

26) בהקדמתו לפיה"מ.

27) שהוא בהל' כלי המקדש והעובדים

בו" (ראה שם פ"ג ופ"ד), ובהל' תמיון ומוספין וכו'.

הענין שבשמירת המקדש³¹, שלדעת הרמב"ם הוא (רק) בשביל כבוד המקדש כנ"ל, חלק ופרט בביהמ"ק עצמו.

ה. אמנם (נוסף ע"ז שעדיין לא תורצו הקושיות האחרות שברמב"ם הנזכרות בס"א, הנה גם ביאור זה עצמו) צלה"ב:

(א) אם שמירת המקדש היא מטעם "כבוד", ש"אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין כו", הרי גם כשישנם רק שומרים אחדים (או אפילו רק אחד) הוי פלטרין שיש עליו שומרין, שבזה הוא "כבוד ה' מקדש"³² (ומה שבג' מקומות הכה"נים שומרים ובכ"א מקומות הלויים, הוא חובת גברא, שהוטל על הכהנים והלויים³³ לשמור בכ"ד מקומות)³⁴, וא"כ

(31) ומה שבסהמ"צ שם הביא פסוקים אלו על עצם מצות שמירת המקדש, כי בסהמ"צ (וכן במגן המצות שבראש ספר היר) דרכו להביא המקור והראי' מהכתוב על כלל המצוה, וע"ז שפיר יש ראי' כי הרי סו"ס בפסוקים אלו כתוב החיוב לשמור את המקדש (אף שבכתובים לא משמע שזהו מצד כבוד כפנים). וע"ז מה שתי' בהגהות חק נתן למי' תמיד בתחלתו, ד"ה, "המפרש", על סתירת דברי המפרש משכ"כ על המשנה למשכ"כ בגמרא (משא"כ בספר היד מביא הראיות מהכ' בעיקר בכדי לבאר תוכן ה' מצוה).

(32) וכחמוכח מזה שלא הביא הא ד' שומרים בכ"ד מקומות בסהמ"צ שם, כ"א שצונו לשמור המקדש³⁵. וראה בהנמק בהערה 28 בביאור קושית הגמרא תמיד "מנה"מ". ולהעיר גם מהמפרש ריש תמיד "דאי לא נפקא לן מקרא . . . הו"א בחד שומר סג"י. וראה בהערה הבאה ובהערה 34.

(33) ראה ביאורי הגר"א שם.
(34) ובכלל צ"ע לדעת הרמב"ם אם כל הכ"ד שומרים הם מה"ת, ראה בהערה 32.

מבואר רק א) החיוב "גברא", של ה' כהנים והלויים, לשמור (את הבית)³⁶. ועיקר: הכתובים דפ' קרח באים בהמשך לטענת בני' "כל הקרב קרב אל משכן ה' ימות גו'"³⁷ אשר לכן צוה הקב"ה "אתה ובניך ובית אביך תשא את עין המקדש . . . ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות" שהכהנים וה' לויים יהיו שומרים שלא יכנסו בני' להמשכן³⁸.

ואין מזה הוכחה גמורה על עיקר

(28) ולפי' י"ל דצורך הג' כתובים הוא * : מפסוק "אתה ובניך אתך גו'" למדין שהכהנים היו צריכים לשמור, ומהכ' "ושמ' רו את משמרת אהל מועד" — שמירת הלויים. ומהכ' "והחונים גו'" למדים שה' כהנים והלויים הם לא ביחד, ורמז לשמירת כהנים בג' מקומות כדא' בגמרא (כו, א) שומרים משמרת למשמרת או בתחלת הסוגי' שם "אהרן ובניו גו'". ועיין ברע"ב ריש מס' תמיד ומוות שלא הביא כתובים על עצם דין שמירת המקדש כ"א רמז לג' מקומות מכתוב הגי'.

וראה פ' הראב"ד ורבינו גרשום שם, דקשיית הגמרא מנה"מ (שע"ז הביא הגמרא הכ' "והחונים") הוא "שהכהנים היו שומרי רימ".

(29) יז, כח. פרש"י שם.
(30) והטעם ולא ס"ל שזהו טעם שמי' רתו "שלא יכנסו כו'", י"ל לפי שבהמ"ק השערים סגורים, ראה בביאורי הגר"א. וראה עוד טעמים — עזרת כהנים שם ד"ה "ובדברי רש"י ז"ל כו'", עולת תמיד ד"ה "והנה מקרא" (וראה מנחת תמיד שם סק"י. ושם מתרצים גם קושיא הב' והג' שבס"א). וראה בפ' המשניות להרמב"ם תמיד שם, שמשמע שגם במשכן ה' שומרים מטעם כבוד.

(*) וראה עולת תמיד (לבעל "ערוגת הבושם") בפ' הגמרא שומרים משמרת ל' משמרת.

למס' תמיד הדנה בעיקר בסדר "עבודת התמיד" ³⁷.

(ג) גם צריך עוד ביאור בעצם ה' פירוש ששמירת המקדש היא פרט במצות ביהמ"ק עצמו (אשר משו"ז נשנית היא בריש מס' מדות) — הרי גם לפי הביאור שהוא משום כבוד המקדש, הרי"ז רק שהשמירה היא בשביל כבוד המקדש כו' ולמה נשנית במס' מדות שענינה מדות ובנין ביהמ"ק עצמו (ולא עבודות הנעשות בו), מאחר שסו"ס זה חייב ומצות הכהנים והלויים.

ו. ויובן בהקדים מה שיש מתר-צים ³⁸ הקושיא הנ"ל (בס"א), אם ה' שמירה היא מטעם "כבוד" למה לא היו שומרים המקדש גם ביום — כי ביום אי"צ שמירה מחמת כבוד, כי ע"י הליכת הכהנים אנה ואנה כולו אומר כבוד, אבל בלילה שאין בו עבודה, צריך להראות כבוד וגדולה לבית המקדש ע"י השמירה וכו'.

וצריך ביאור:

מהו ענינו של כבוד זה שע"י הליכת הכהנים בעבודתם, ומהו הצד השווה שבין הכבוד בשמירת המקדש והנעשה

(37) וכמו שמסיים בפ"ז סוף מ"ג, "זהו סדר התמיד לעבודת בית אלקינו כו'". אף שמבואר בה גם שאר עבודת היום החל מתרומת הדרשן וסדר המערכות שקודם התמיד (ספ"א ופ"ב), חישון מזבח הפנימי ודרשון המנורה וכו' (כפ"ג ואילך), ואולי י"ל (בדוחק) ד"סדר התמיד" הוא לשון נופל על ל', וכחצו — סדר התמיד (ונעשה) בכל יום.

(38) תפא"י ריש תמיד, ועד"ז כ' באר רות המצות מצוה שפ"ח (הובא במשנתנו לאביר יעקב שם סי' י"ד (ה' ספ"א ואילך)). ועוד.

מה טעם נאמרה המשנה בכ"א מקומות הלויים שומרים במס' מדות (המקדש) ³⁹ — מאחר שמצד המקדש ד"י השמירה של שומרים אחדים שיהי' נקרא "פל" טרין שיש עליו שומרין?

(ב) לאידך צריך להבין השייכות של כל ענין השמירה למס' תמיד: ענינה בעיקר הוא לבאר עבודות התמיד וכשם המס' "תמיד", וכמש"כ הרמב"ם ⁴⁰ ש"מס' תמיד . . אין בה דיבור לא ע"ד חכמה ולא ע"ד איסור והיתר אלא סיפור שהוא אומר היאך היו מקריבין התמיד כדי לעשות כן תמיד. ומדוע הובאו בה סדרי השמירה של הכהנים, ועבודת הכהנים וכו' הרי זה שייך למסכתות הדנות בעבודות הכהנים וכו' כגון יומא, זבחים מנחות כו' ולא

ולהעיר מלשנו בה"ל ביהב"ח ה"ד שכי"מ מצות שמירתו שיהיו הכהנים כו' וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בכ"ד מקום, הכהנים בג' מקומות כו' "שלא משמע שכולם בכלל מצות השמירה מה"ת (אף שבספרי זוטא כאן (פחוק ג) איתא "ושמרו משמרתך מלמד שהכהנים והלויים שומרים בכ"ד מקומות"). וראה מל"מ שם "מן הכתוב נראה דבחד לוי שומר סגי אלא אפשר דדוד תיקן כו'". וראה פיהמ"ש להרמב"ם תמיד שם "רמז לכהנים שיהיו שומרים בג' מקומות כו' ועד"ז הוא ברע"ב ריש תמיד ומדות. אבל ראה מל"מ ה"ה שם "דהא מקרא ילפינן דכהנים ישמרו בג' כו'".

אבל ראה מג"ח שם דכ' וכל הכ"ד מקומות היו מדאורייתא. וכ' "וכן נראה מהר"ם ומהרמ"ח. וכי"מ ברמב"ם ממש"כ בתחלת הל' ביהב"ח: יש בכללן שש מצות . . לשמרו ט"ב. ולשונות הצ"ל — י"ל.

(35) אבל ראה בהערה 17. וראה בראשית שבהערה 15.

(36) בהקדמתו לפי' המשניות. אבל ראה מאירי בהקדמתו למס' תמיד.

ע"י הליכת הכהנים וכו' ?

ולכן נ"ל דשמירה זו מפני הכבוד ענינה שלא יסיוחו דעתם מהמקדש, וכמ"ש הרא"ש יי "כבוד המקדש שלא יסיוחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה".

ואין פי' היסח הדעת זה כהיסח הדעת דקדושים מחמת חשש טומאה יי וכיו"ב, כ"א שלילת היסח הדעת זה — מורה על רוממות וגדלות הבית, תמיד ישנם אנשים סביבו, אינם מסיחים דעתם ממנו לעולם.

[וע"ד הענין בתפלין וציץ ש"כל זמן שהן עליו לא יסיוח דעתו מהם אפילו רגע אחד" יי, מצד קדושתן יי].

והנה ענין שמירה זה שלא יסיוחו דעתם ממנו הוא ענין בהבית עצמו,

(39) ריש מס' תמיד.

(40) כמו שפי' בעזרת כהנים פ"א מ"א ד"ה "שומרים ז"ל המפרש" וד"ה "בעשרים י"מ מקום (הא)". וראה אבניז שבהערה 21. ולהעיר מהמ"ד (פסחים לה, א. פרש"י שם ד"ה פסול הגוף) דהיסח הדעת בקדשים הוא פסול הגוף (פסול לעצמו ולא פסול מצד חשש טומאה). ולהעיר שגם היסח הדעת בתרומה וקדשים הוא מצד הכ' "משמרת — עבדי להו שימור" (פרש"י שם ד"ה בהיסח הדעת. רמב"ן וריטב"א חולין ב, ב ד"ה ואם שחט. וראה אנציקלופדיה תלמודית בערכו).

(41) רמב"ם הל' תפלין פ"ד הי"ד. וראה טושו"ע (ואדה"ז) אור"ח ר"ס כח, והוא מ' מנחות לו, ב. וש"נ.

(42) ראה רמב"ם שם. ולא מטעם שמה יפיה כו' — וכת' השני בתוי"י יומא ח, א ד"ה תפלין, ובתוס' שבת מט, א ד"ה שלא ישן, וראה שו"ע אדה"ז שם, ושאג"א סל"ט מ' פי' היסח הדעת, ובאנציק' ערך הגזחת תפלין.

ולכן נשנית השמירה במס' מדות. והיינו שאי"ז עבודה שמקומה בביהמ"ק, אלא חשיבות בהמקדש עצמו, וכדיוק ל' הרמב"ם "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", אין זה דבר בפ"ע שמקום עשייתו — בג' מקומות כו' בבית המקדש, כ"א זוהי עשי' (בחשיבות) בית המקדש — בשמירה על הפלטרין משגין הפלטרין ואינו דומה לפלטרין שאין עליו שומרין".

[ועד"ז — ע"פ מרז"ל דכל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו ה"ז כאילו נחרב בימיו יי, לפי השיטה דחורבן בית ה' מקדש הוא ענין נמשך יי — י"ל בה' "תועלת" דמס' מדות "שהוא זוכר מדת המקדש . . כי כשיבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התבנית ההוא והתבניות וה' צורות והערך מפני שהוא ברוח הקדש כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" יי, הנה ע"י ידיעה זו דשמירת המקדש ודמדותיו ואין מסיחין דעתן ממנו — ה"ז גם עתה חורבן ביהמ"ק בדרגתו דפלטרין שיש עליו שומרין כו'].

ז. עפ"ז יובן זה שכתב הרמב"ם "ושמירה זו מצותה כל הלילה", וזה שנשנית במס' תמיד:

ביום היו הכהנים עובדים עבודתם בביהמ"ק שהתחלתה היא עבודת התמיד בבקר משעה שהאיר פני המזרח יי,

(43) בירוש' יומא פ"א ה"א: כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החרבו.

(44) צפע"נ מילואים טו, ג. הובא במפע' נח צפונות ספ"ה.

(45) תמיד פ"ג מ"ב. רמב"ם הל' תמידין

המקדש⁴⁸, נצטוו בשמירת המקדש
„שלא יסיחו דעתם ממנו“⁴⁹.

וזהו השייכות דמצות שמירת המקדש למס' תמיד, שמהאי טעמא נשנית בתחלתה, כי תוכן שמירה זו נעשה על ידי עבודת התמיד⁵⁰ (והקרבות בכלל).

[ולכאורה עפ"י נפק"מ להלכה, שזה שהיו שומרים את המקדש בלילה, אין פי' כל הלילה כולה, אלא — עד התחלת עבודת התמיד⁵¹, עכ"פ הזמן שלעולט

48) אף שהקטר חלבים ואיברים כשרים כל הלילה (משנה מגילה כ, ב. רמב"ם שם ה"ב) — הרי ענינו שמעלה אותם על המזבח ונתן נקטרים מאליהם כל הלילה; הרי זה רק כשלא הספיקו להקטיר ביום (פסחים נט, ב. ורש"י ד"ה כשנתותרו). וברמב"ם שם ה"ג „אעפ"י שיותר . . אין מאחרין אותן לדעת אלא משתדלין להקטיר הכל ב"יום". וראה אבניו אר"ח סי' כג. לקו"ש ח"ג ע' 949.

49) ועפ"י י"ל (בדוחק) שגם הראש ס"ל — דשמירתו ה' רק בלילה ומשכ „שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה“ כונתו לומר טעם חיוב השמירה בכלל, וביום א"צ שמירה שלא להסיח דעת — כיון שישנה עבודת היום כו' כפפנים. 50) להעיר מפי הראב"ד (נסמן בהערה 15) דהכא במתני' אצטריך לאשמעין אלא . . האיר נהגו בו בלילה לעשות עד זמן הקרבן התמיד. וראה הערה הבאה.

51) ויל"ע אם (להרמב"ם) זהו עד התחלת הקרבת התמיד ממש או די עד שיבוא הממונה או עד שתתחיל תרומת הדשן, שזמן בוא הממונה ה' „קודם שיעלה השחר סמוך לו" (רמב"ם פ"ח מהל' ביהב"ח ה"א. רפ"ו מהל' תמידין). וזמן תרומת הדשן „משעלה עמוד השחר“ (רמב"ם שם פ"ב ה"א. וראה לח"מ שם). ולהעיר שהג"ל „קודם שיעלה עמוד השחר כו' יבוא הממונה וכו' והיו בודקין והולכין את כל העזרה כו'“ הביאו

ובהקרבת הקרבנות ה' צ"ל כוונה, „ולשם ששה דברים הזבח נזבח כו"י⁵²“, ופשיטא שכשהכהנים בעבודתם ה"ז היפך היסח הדעת מהמקדש⁵³.

אבל בלילה שאין עבודה בבית

ומוספין פ"א ה"ב. וראה פס"ד להצ"צ ח"י על הרמב"ם ה"ל תפלה פ"א ה"ה [שמא] ג. ג.

46) זבחים מו, ב. רמב"ם ה"ל מעשה הקרבנות פ"ד ה"י ואילך.

47) ואף שבה"ששה דברים" לא מצינו שהיא צריך מחשבה וכונה שהוא מקריב במקדש כו' הרי :

א) מזה שכשחשב באחת מד' עבודות (שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה) מחשבת חוץ למקומו (לזרוק דמו או להקטירו כו' חוץ לעזרה) תזבח פסול (זבחים כו, ב. כט, ב. רמב"ם פ"ג מהל' פסוה"מ) הנה אף ש' מחשבה הפוסלת — היא מחשבה בפועל, עכ"פ יש ללמוד מזה שבהקרבה בסתם נכלל אשר הוא מקריב קדשים על המזבח בעזרה.

ב) מהששה דברים דצריך שתהא מחשבתו, הוא שהזבח הוא להשם ברוך הוא, ולשם נח"ר להקב"ה שאמר ונעשה רצונו כו', הרי עד"ז גם השמירה לכבוד המקדש שאין מסיחין דעתן ממנו, אי"ז מ"פלטרי"ן סתם, כיא פלטרי"ן של ממה"מ הקב"ה השוכן בו כו'. וע"ד מצות מורא מקדש ש"לא מן המקדש אתה ירא אלא ממנו ששכן שכנתו במקום הזה" (ספיה"מ מ"ע כא. וראה רפ"ו מהל' ביהב"ח) — ראה ביאור הר"ם פערלא (לסה"מ צ"ל הר"ם ג) עשה יג, דשמירת המקדש משום כבודו כו' הוא אותו הענין דמורא מקדש (ולדעת הר"ם ג נכלל במצות מורא מקדש).

נוסף לכ"ז הרי תכלית מצות בנין ביהמ"ק הוא „לעבודה בו יהי' ההקרבה והבערת האש תמיד כו'“ ההליכה דרגל כו' (ספיה"מ מ"ע כ. ורש כו' ביהב"ח) וא"כ לדעת הרמב"ם כאשר מקריבים קרבנות לשמה, הרי מת' שבתו היא בהתכלית ובענין שהוא חלק מביהמ"ק עצמו (וראה לקו"ש ח"א שם).

מקום להביא גם הכ"א מקומות שה' ליום היו שומרים, שהם היו שומרים מבחוץ, ואי"ז דומה כלל" להיסח הדעת הנשלל ע"י עבודת התמיד" (אלא שבכלל מאתים מנה, שעבודת התמיד פטרה לא רק שמירת הכהנים, אלא גם שמירת הלויים).

אמנם במס' מדות שמבאר בה שמירת המקדש בענינה דחשיבות בית המקדש עצמו, שעי"ז נעשה "פלטרין שיש עליו שומרי", מבאר הן הג' מקומות שהכהנים שומרים והן שמירת הלויים בכ"א מקומות. כי אף שגם ע"י שומרין מועטין נעשה "פלטרין שיש עליו שומרי", הרי בהוספת מספר ה'

במקום קדוש בעזרה (— וכן פי' בורע אברהם (בספרי) בדעת הרמב"ם הובא במג"ח שם), משא"כ ליום, אלא גם אם נפרש (כה' מפרש בריש תמיד, ועוד, מ"ה שם) שגם הכהנים לא היו שומרים בפנים העזרה ממש הרי היו ע"כ"ם בגין ועליות וכו' (וכי"ב) ולפנים מן הלויים, ראה עזרת כהנים שם ד"ה בלשכת הפרוכת (ה"ב) וד"ה לאחרית בית הפרוכת בסוף משנה א. משכנות לאביר יעקב שם בכ"מ (נסמן במפתח ענינים שם). אמבואה וספרי שם קטע המתחיל "וראתי עזר".

(57) להעיר מפ' הראב"ד שם (כה, א): דנקיט תרי לישנא בל' חני' ובל' שמירה, אי"כ חילוק הוא בין חני' לשמירה ולאחריו ולבניו לשון שמירה.

(58) ובמכש"כ שאמילו שמירת הכהנים אינה דומה לשלילת היסח הדעת שעי' עבודת התמיד, שהשלילה מהיסח הדעת היא ע"י עבודה בפנים ממש וכחונה ממש (ראה לעיל הערה 47). משא"כ בשמירת הכהנים הרי שלילת היסח הדעת הוא (לאו דוקא) ע"י מחשבה וכחונה בפועל כ"א בצעם הדובר ש' עומדים סביב המקדש הרי"ז מורה ש'עם ישראל) אינן מסיחין דעתם ממנו (כולקמן בפנים סו"ס ט).

אין מאחרין יותר, שאז ע"י עבודת הכהנים מתקיים תוכן הענין דשמירת המקדש ואין צורך בשמירה].

ח. עפ"ז יש לבאר מה שבמס' תמיד הובאו רק הג' מקומות שהכהנים שומרים, ואילו במס' מדות הובא גם ש' הלויים היו שומרים בכ"א מקומות.

במס' תמיד לא בא לבאר מצות שמירת המקדש מצד ענינו, הוא, כ"א להדגיש אחת מפעולות עבודת התמיד השווה (ובאה בהמשך) לשמירת ביהמ"ק — שלילת היסח הדעת הרי ישנם כמה שיעורין ומדרי' (— הנה בזה נוגע בעיקר ענין שמירת הכהנים ש"מצות שמירתו ש' יהיו הכהנים שומרים מבפנים" (וכ' שהתחילה עבודת התמיד בביהמ"ק נשלל היסח הדעת זה ובמילא א"צ ב' שמירת הכהנים מבפנים" וע"כ אין

הרמב"ם בסוף הפרק בהל' ביהמ"ק כהמשך וטיוט לכל פרטי דיני השמירה, ולהעיר שלשון הרמב"ם היא "ושמירה זו מצותה כל הלילה".

(52) ראה לעיל הערה 45, 51.
(53) שזמנה קבוע "קודם שתעלה החמה כו'" (ראה לעיל הערה 45), ואף ש"פעם אחת דחקה השעה כו' הקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום" (רמב"ם שבהערה 45) — הרי ודאי ש"דחקה השעה" הביאה שיחקרו לדעת הסיבה כו' היפך היסח הדעת, ועוד שגם אז קדמה להקריבה ששילשלו קופות של זהב (ירוש' ברכות רפ"ד — שהובא בפיה"מ עזירות רפ"ו) — שג"ז היפך היסח הדעת (אלא שאינו בביהמ"ק).

(54) ראה שאנ"א שנסמן בהערה 42, ובאנציק' שם.

(55) רמב"ם ביהמ"ק שם הי"ד מספרי פירשתנו.

(56) ולא מיבעי לפי' הראב"ד (תמיד כה, ב. ל. א) שזה שהכהנים מבפנים הוא

והרובין שומרים שם"י, ובגמ' אי"י דקרא להם רובין "דלא מטו למיעבד עבודה", ופי' המפרשים "דהיינו פחו-תים מ"ג. ומקשים "ע"ו, היאך הניחו מצוה זו לקטנים שאינן בני מעבד מצוה". ועפ"י הג"ל שזהו מצד היסח הדעת לכאורה קשה ביותר — היאך הניחו אותה לקטנים שאין בהם דעות"י.

אולם, מכיון ש"איש הר הבית" הי' מחזור על כל משמר כו"י, כנ"ל, הרי"ז כגדול עומד ע"ג, שאז ככו"כ דברים שצריך מחשבה, מהני גם מעשה קטן

שומרין מצד חיובא דגברא, מאיזה טעם שיהי' — מיתוסף ג"כ בשמירתו מצד המקדש, שכולם פועלים בכבוד וגדולת המקדש, כולם חלק בזה שנעשה "פלטרין שיש עליו שומרין"י.

ט. עפ"י הג"ל (שגדר שמירה זו מפני הכבוד הוא — שיש שומרים סביבו ואינן מסיחין דעתן ממנו) יש לבאר מש"כ הרמב"ם "ללכת סביבו תמיד" בשייכות למצות שמירת ה' מקדש :

תנא "איש הר הבית הי' מחזור על כל משמר ומשמר . . . וכל משמר שאינו עומד . . . ניכר שהוא ישן . . . חובטו במקל כו"י" — מכיון שענין השמירה מפני הכבוד הוא מה שאין מסיחין דעתן ממנו, הרי האיש הר הבית" בשעה שהי' הולך סביבו (מ" משמר למשמר) להבטיח שהמשמר לא (יישן ו)יסיח דעתו — ה"ז היפך היסח הדעת ביותר שאת — תוכן מצות שמירת המקדש.

ועפ"ז יש לבאר מה דאי' במשנה י"ד, "בית אבטינס ובית הניצוצ' היו עליות

(59) וע"ד ברוב עם הדרת מלך. ולהעיר שמצינו בלולב שאף "מדאגבי נפק ב"י" (סוכה מב, א. רמב"ם הל' לולב פ"ז ה"ט) הי' מנהגן של אנשי ירושלים יוצא מביתו ללולב בידו ונכנס לביהכניס ללולב בידו מתפלל ללולב בידו כו' (שם מא, ב (מ' תוספתא סוכה פ"ב. רמב"ם שם הכ"ד) ומסיק "כמה היו זריזין במצות" ובפרש"י שם ד"ה הכא "ולקחתה מצוה היא" (ועד"ז הוא בטושו"ע (ואדה"ז) או"ח רסצ"ו "שהי' אחיהו בידו מצוה". ור"ס תרגו). (60) מדות פ"א מ"ב. רמב"ם הל' ביהב"ח שם ה"י.

(61) ריש תמיד.

(61*) משא"כ בבית המוקד לא היו הרור-בין שומרין שם — כפשוטו המשנה וכ"כ ברמב"ם שם ה"ה. רע"ב במשנה תמיד. ועוד. ולא כמו שמשמע מדברי המפרש, ראה באר שבע במשנה ד"ה והרובין. מל"מ שם ה"ו.

(62) כו, רע"א.
(63) המפרש שם. פי' הראב"ד שם (גופס בגמרא כח, סע"ב). פי' הרא"ש שם. וראה רע"ב במשנה תמיד שם בפ"י הא'. וכן פי' בכס"מ (שם ה"ה) ברמב"ם. אבל ראה משל"מ שם. ובפיהמ"ש להרמב"ם ריש תמיד.
(64) באר שבע בגמרא שם. מל"מ ב"י הב"ח שם.

(65) ראה מה שתי"ץ במג"ח שם דעיקר המצוה הוא על הב"ד ע"י"ש. ועד"ז הוא בביאור הרי"ף ח"א מ"ע יג (ק"ה, ב). וראה אבנ"ז שם אות יא. וזמשכנות שם ח"א סי' קלב וא"ל.

(66) וע"ד שהקשה באבנ"ז שם "דקטן לאו בר שימור הוא כמבואר במוסקים בענין שימור של מצה בליל ראשון". וראה מש"כנות לאביר יעקב שם סקל"ד. ובס' קטנ.
(67) ראה רע"ב מדות פ"א מ"ב שהי' ממונה על כל השומרים. ובפשוטו הי' מחזור גם על משמרות הכהנים. וראה מל"מ שם ה"ו. ושם : דמסתימת דברי רבינו (שם ה"י) נראה דהממונה הי' מחזור אף על משמרות הכהנים. אבל ראה רמב"ם פ"ו מהל' כלי המקדש ע"ד. וראה עזרת כהנים מ"ב ד"ה "איש הר הבית (הב')".

כבוד המקדש, שמורה כי אין מסיחין דעתם ממנו, ומספיק גם באופן שאינו עומד ע"ג כל הזמן, אלא שהולך סביב המקדש ומחזור על כל משמר ומשמר יי.

בצירוף המחשבה של הגדול העומד ע"ג יי. ובפרט בנדו"ד שאין צריך כוונה ומחשבה בפועל יי, כ"א שעצם המציאות שעומדים סביב המקדש הוי

(משיחות יו"ד שבט, ט"ו שבט
וש"פ משפטים תשל"ב)

68) ראה גטין כב, סע"ב ואילך. תוס' שם ד"ה והא לאו. שו"ע אדה"ז סי' יא ס"ד ובקו"א שם סק"ב. וראה בהערה הבאה.
69) וע"ד סברת ה"ש חולקים" שבשו"ע אדה"ז ה"י פסח סי' תס ס"א. וראה צפציץ ה"י חו"מ פ"ה ה"ט. הובא ב"כללי התוהמ"צ" ע' רסט. ולכן גם אינו דומה למחשבה ב' שחיסת קרשים שלא מהני גם גדול עומד ע"ג "שהקדשים צריכין מחשבה" ממש (ראה תוס' שבהערה הקודמת. רמב"ם הל' פסוהמ"ק פ"א ה"ו).

70) ובפרט לדעת הרמב"ם (ביהב"ח שם ה"ד) "שכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה" הרי י"ל שבכל זמן גדולים ע"ג. נוסף לזה אם נאמר שלדעת הרמב"ם אין צריך ג' מקומות מה"ת (ראה לעיל הערה 34). הרי בדרבנן ודאי שי"ל שמהני גדול ע"ג.

ח ק ת

כו' דכתיב זאת חוקת התורה.

ובכללות יותר ובלשון הרמב"ם:
דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות
גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו
של האדם מכרעתו, והרי הן מכלל
החוקים.

ז.א. עם היות דב"זאת חוקת ה'
תורה" המדובר הוא בשייכות לטומאת
מת וטהרתה, וכפשוטו הכתובים, הרי
זה בא לרמז גם על החוקה שבכללות
הענין דטומאה וטהרה.

ב. ידוע, שכל ענין שבתורה יש בו
הוראה בעבודת כאו"א מבני בכל
מקום ובכל זמן, וכהלשון: "והתורה
היא נצחית". וגם המצות ודיני התורה
שנוהגים רק בזמן שביהמ"ק קיים כו',
ה"ז רק בנוגע לקיומן בגשמיות, אבל
ברוחניות גם מצוות אלו הן למעלה
מהגבלות דזמן ומקום.

וכמו"כ בנדו"ד: עיקר קיום דיני
טומאה וטהרה הוא בזמן שביהמ"ק
קיים, אבל תוכן ענינים בעבודה ה'
רוחנית הוא קיים ושייך בכל זמן
ומקום.

ועוד נקודה בזה: ההוראה ד"זאת
חוקת התורה" שייכת לכאו"א, גם
לכגון אלו ד"לא ידעי מאי קאמרי",
שהרי גם הם מברכים ברכת התורה
— הוראה — כשקוראים פרשה זו

א. בהמשך למש"נ בריש פרשתנו
"זאת חוקת התורה", מביא במדרש:
הפסוק: "מי יתן טהור מטמא", וממ'
שיך בכמה דוגמאות בעניני טומאה
שאנו מוצאים בהם דבר והיפוכו [בהרת
כגריס באדם טמא, פרחא בכולו טהורי.
ועוד] ומסיים: מי צוה כן מי גזר כן
לא יחידו של עולם. . . אמר הקב"ה
חקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי
לעבור על גזרתי.

ומדהביא במדרש כמה ענינים
חוקיים שבטומאה וטהרה בחדא מחתא
עם החוקה (דפרשתנו) דפרה אדומה,
ובהמשך למש"נ "זאת חוקת התורה",
ש"מ שהמדרש מפרש שב"זאת חוקת
התורה" נרמז (לא) (רק) החוקה דפרה
אדומה, אלא (גם) ה"חוקה" שבכללות
ענין הטומאות וטהרתן, שהיא "צד
השווה" שבכל הדוגמאות — כולל גם
ענין פרה אדומה.

היינו, שה"חוקה" דפרה אדומה היא
לא רק הגזירה שבפרטי דיני הפרה,
אלא גם הגזירה שבהענין כללי דה'
טומאה וטהרתה הבאה ע"י הפרה —
וכמחז"ל: "לא המת מטמא ולא המים
מטהרין אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי

(1) תנחומא פרשתנו ג. במדבר, יל"ש
ריש פרשתנו.

(2) איוב יד, ד.

(3) מקומות שבהערה 1 — מנגעים פ"ח
מ"ב.

(4) ד"העוסקים בפרה כו' מטמאין בגדים
היא גופה מטהרת בגדים" (מקומות שבהערה
1 — ממשנה דפרה פ"ד מ"ד).

(5) תנחומא שם ת. במדבר פ"ט, ת.
יל"ש שם.

(6) סוף הל' מקואות.

(7) תניא רפ"ו.

(8) ראה גם לעיל ע' 16.

(9) ראה לקו"ש כרך ג ע' 985 וב'
הנסמן שם.